STROH
Mika Lautanala, Matti Hiltunen, Eero Silvennoinen

Julkinen
2.3.2017

1805124

Miten EU-sääntelyä voi kehittää niin, että se tukee paremmin innovaatioita ja uuden teknologian käyttöönottoa

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 3.3.2017

1 Yleistä

Innovaatiorahoituskeskus Tekes pitää Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia 2017:n linjauksia EU-säädösten kehittämiseksi paremmin innovaatioita ja uuden teknologian käyttöönottoa tukeviksi oikeaan osuvina. Eurooppaan tarvitaan sekä vahvaa tutkimus- ja innovaatiopanostusta että innovaatiotoiminnalle ja uudistumiselle myönteistä säädösympäristöä. On tärkeää, että innovaatiotoiminta ja uusien markkinoiden luominen otetaan huomioon sääntelyn kehittämisessä. Säädöksillä ei pidä estää innovatiivisten yritysten ja muiden tutkimusta ja innovointia harjoittavien toimijoiden mahdollisuuksia kehittää uusia tuotteita, palveluja tai ratkaisuja.

Tässä muistiossa Tekes nostaa esiin Suomen kaltaisen innovaatiovetoisen vientitalouden kannalta erityisen tärkeitä seikkoja EU-tason säädös- ja muun toimintaympäristön kehittämistyön kannalta.

2 Sääntely edistämään uudistumista

Euroopan hyvinvoinnin jatkuva lisääntyminen vaatii yhteiskunnalta uudistumista. Tarvetta on uuden aikakauden sääntelylle, joka on riittävän joustavaa ja riittävän yleisellä periaatteellisella tasolla pystyäkseen vastaamaan jatkuvasti muuttuvaan (teknologian ja osaamisen) kehitykseen. Tiettyyn ratkaisuun pohjautuva säädös on helposti vanhentunut jo voimaan tullessaan. Parhaimmillaan hyvä säädös taas toimii vahvana stimuloijana innovaatioille. Säädetään tavoitteista ja vähimmäisvaatimuksista, ei tavasta jolla ne on saavutettava.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan ja sen tulosten hyödyntämisen kannalta kriittiseen regulaatioon kuuluvat esimerkiksi innovaatioita suosivat valtiontukisäännöt, valtavien tietoaineistojen (avoin data ja big data) hyödyntämisedellytysten parantaminen, jakamis- ja alustatalouden edistäminen sekä parhaiden pk-yritysten kasvua ja globaalia skaalausta helpottavat ratkaisut.

Säädösten keveys ja selkeys ei kuitenkaan tarkoita sääntelystä luopumista tai sen karsimista itsetarkoituksena. Hyvin toimiva yritysten ja muiden organisaatioiden toimintaympäristö vaatii mm. reiluja ja tasapuolisia kilpailusääntöjä, kuluttajien suojaa, oikeusturvaa kaikille osapuolille, standardisointityötä, mahdollisuutta yksinoikeuksien suojaan jne. Kokeilut ja pilotointi ovat innovaatiotoiminnassa entistä tärkeämmässä roolissa ja sääntelyn pitäisi antaa tähän myös hyvät mahdollisuudet.

Tekes myös kannattaa systemaattisia toimintatapoja säädöstyön parantamiseksi, joita onkin osittain otettu käyttöön. Näihin kuuluvat säädösten innovaatiomyönteisyyden järjestelmällinen varmistaminen (innovation principle) ja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö innovaatioiden pullonkaulojen poistamiseksi (innovation deals).

3 Sisämarkkinat ja digitalisaatio

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan panosten vaikutukset jäävät puolitiehen, jos kehitettäville innovaatioille ei löydy toimivia markkinoita. Euroopan kilpailukyvyn kannalta on ratkaisevan tärkeää jatkaa EU:n sisämarkkinoiden, ml. digitaaliset sisämarkkinat, tinkimätöntä edelleen kehittämistä. Keskeinen

taka-asema Suomen kaltaiselle maalle on yhä siinä, että meillä ei vieläkään ole täysin toimivia, esimerkiksi Yhdysvaltojen, Kiinan ja Japanin kanssa vertailukelpoisia, valtavan kokoisia yhtenäismarkkinoita. Tarvetta on jatkaa myös reilun globaalin vapaakaupan eteen tehtävää työtä.

Digitaalisten sisämarkkinoiden ja ylipäätään sääntelyn pitäisi edistää digitalisaatiota ja sallia uusien ratkaisujen käyttöönottoa, ei hidastaa sitä (esim. Uber sekä alusta- ja jakamistaloutta hyödyntävät palvelut). On arvioitu, että kymmenestä maailman arvokkaimmasta listaamattomasta yhtiöstä kahdeksaa voi Suomessa pitää laittomana tai vähintäänkin niiden liiketoiminnan aloittamista juridisesti hyvin raskaana. Myös sääntöjen soveltaminen pitäisi olla yhtenäistä, sillä yrityksille tuottaa hankaluuksia, jos sääntelyä tulkitaan eri tavoin jäsenmaissa.

Markkinoiden luomisessa puutteellisesti käytetty kysyntään vaikuttava työkalu ovat innovatiiviset julkiset hankinnat, jotka sopisivat mainiosti edelläkävijämarkkinoiden ja myös koheesiopolitiikan välineeksi. Julkisilla hankinnoilla voidaan nopeuttaa innovaatioiden leviämistä ja hyvien käytäntöjen soveltamista. Hankinnoissa pitäisi suosia vaikuttavuuteen ja tuloksiin sidottuja hankintoja.

4 Riittävät panostukset tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan

Euroopan on satsattava kilpailijoihinsa nähden vertailukelpoisesti tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (tki-toiminta). Tämä tarkoittaa myös merkittäviä julkisia panostuksia niin kansallisella kuin yhteisötasolla toiminnan pitkäjänteisyyden ja kunnianhimon tason nostamiseksi. Erittäin tärkeää on, että Unionin tulevassa monivuotisessa rahoituskehyksessä painotetaan entistä enemmän yhteisön globaalia kilpailukykyä, mikä tarkoittaa erityisesti innovaatioinvestointeja. Myös rakennerahastovaroja sekä Euroopan Strategisten Investointien Rahaston (ESIR) sijoituksia on vahvasti suunnattava innovaatiokyvykkyyksien parantamiseen ja muihin tki-toimiin. Tämä edellyttää valmiutta hyväksyä korkean tuottopotentiaalin vastineena myös merkittäviä riskejä.

Eurooppalaisen yhteistyön kannalta lupaavia yhteistyöaiheita ja murroksia, jotka haastavat yritysten nykytoimintaa ja edellyttävät myös uutta sääntelyä ja laajaa yhteistyötä ovat esimerkiksi miehittämättömät laivat ja liikkuminen palveluna (MaaS). Tärkeitä murroksen mahdollistajia ovat uudet liiketoimintamallit ja myös tietomassojen käyttöoikeuksiin liittyvä lainsäädäntö, jossa esimerkiksi MyData-ajattelun mukaan kuluttajalla itsellään on näkymiä omaan dataansa ja hän voi antaa eri lähteistä tulevaan dataan käyttöoikeuksia kolmansille osapuolille.